

Wolność religii a wymóg obywatelstwa polskiego członków wyznaniowej gminy żydowskiej

Freedom of religion and the requirement of Polish citizenship to members of the Jewish community

Adrianna Siostrzonek-Sergiel*

Abstrakt

W prezentowanym opracowaniu przedstawiono zagadnienie zgodności z Konstytucją RP przepisów ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, która wprowadza wymóg posiadania obywatelstwa polskiego dla członków gminy żydowskiej. Zdaniem autorki, która powołuje się w tym przedmiocie na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, zapisy omawianej ustawy naruszają przede wszystkim zasadę wolności sumienia i religii, dyskryminując społeczność wyznania mojżeszowego. Krytyce poddano również zapisy ustaw religijnych, które wprowadzają warunek posiadania obywatelstwa polskiego dla osób chcących piastować niektóre stanowiska i urzędy duchowne, jak też korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego w niektórych związkach wyznaniowych.

Abstract

The following paper presents the issue of compliance with the Constitution of the Republic of Poland, the Act of 20 February 1997. Relation of the State to the Jewish communities in the Polish Republic, which introduces a requirement to have Polish citizenship for members of the Jewish community. According to the author, who refers in this regard to the position of the Constitutional Tribunal, the provisions of the law in question violate primarily the principle of freedom of conscience and religion, discriminating against the Jewish faith community. Critique were also records of another acts, which introduce the condition of Polish citizenship for people who want to hold some positions of the clergy, as well as the use of active and passive voting rights in some of the religious association.

* ada.siostrzonek@wp.pl

Słowa kluczowe: wolność religii, wolność sumienia i wyznania, obywatelstwo polskie, członek gminy żydowskiej

Key words: freedom of religion, freedom of conscience and religion, a Polish citizen, a member of the Jewish community

Bez wątpienia wolność sumienia i religii jest jednym z najważniejszych praw człowieka i jedną z istotniejszych swobód obywatelskich gwarantowanych Konstytucją RP. W art. 53 ustawy zasadniczej wymienione są swobody i prawa, a także zakazy i nakazy związane z realizacją wolności sumienia i wyznania. Przez wolność sumienia należy rozumieć swobodę przyjęcia takiej postawy światopoglądowej, która zgodna jest z indywidualnymi przekonaniami jednostki. Z kolei przez wolność religii rozumie się wolność wyrażania i realizowania przekonań religijnych, z jednoczesną możliwością nieskrępowanej zmiany tych przekonań. Na straży realizacji wolności sumienia i wyznania stoją przepisy zawarte w szczegółowych ustawach z różnych gałęzi prawa. Przepisy chroniące wolność sumienia i wyznania zamieszczone w prawie cywilnym i karnym dotyczą wszystkich kościołów i związków wyznaniowych oraz wyznawców. Chronią one swobodę sumienia i religii jako dobro osobiste człowieka, a także nazwę, tajemnicę korespondencji i nietykalność lokali kościołów i związków wyznaniowych¹.

Nie ulega wątpliwości, że wyznanie i światopogląd leżą głęboko w sferze wewnętrznej każdego człowieka, jednak realizacja wolności religijnej może przejawiać się w sposób niezinstytucjonalizowany albo zinstytucjonalizowany. Wolność religii obejmuje bowiem wolność uzewnętrzniania swego wyznania, indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie i razem z ludźmi, z którymi dzieli się swoją wiarę. Oczywiście sam fakt wpisania w określonych rejestrach czy księgach zawierających listę członków danego związku religijnego nie jest przeszkodą w wyznawaniu danej religii, jednak należy przyjąć, że możliwość przynależności do określonego związku wyznaniowego lub kościoła jest elementem prawa, o którym mowa w art. 53 Konstytucji RP.

Kwestia formalnego członkostwa w określonej społeczności religijnej może być dla wyznawcy istotna również z punktu widzenia możliwości połączenia jego obowiązków zawodowych z praktykowaniem swojej religii. Należy bowiem mieć na uwadze, że istnieją uregulowania prawne, które ułatwiają prowadzenie praktyk religijnych. Chodzi tu zwłaszcza o przepisy w zakresie na przykład prawa pracy, które przyznają określone dni świąteczne jako dni wolne od pracy dla wyznawców danej religii, czy o przepisy dotyczące dni wolnych od nauki. W tym kontekście formalna przynależność do związku wyznaniowego stanowi dodatkową gwarancję wolności religijnej. Dlatego należy się w pełni zgodzić

¹ L. WIŚNIEWSKI: *Wolności i prawa osobiste w Konstytucji RP z 1997 r. i prawie międzynarodowym*. Poznań 1998, s. 50.

z twierdzeniem, że przepis art. 53 Konstytucji RP w całości pozostaje w niewątpliwym i niezaprzeczalnym związku z jej art. 25, który dotyczy stosunków Państwo — kościół². Dla tych właśnie stosunków znaczenie będą miały przede wszystkim ustawy regulujące stosunki Państwa Polskiego do poszczególnych związków wyznaniowych lub kościołów. W tym obszarze w Polsce aktualnie obowiązują następujące akty prawne:

1. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 r. o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego (Dz.U. Nr 38, poz. 36),
2. Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Karaimejskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 30, poz. 241 ze zm.),
3. Ustawa z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 30, poz. 240 ze zm.),
4. Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz. 1169 ze zm.),
5. Ustawa z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1726),
6. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 43),
7. Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 483),
8. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1889),
9. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 169);
10. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1712),
11. Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1559)
12. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1712),
13. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 1798).
14. Ustawa z 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 44),

² M. OLSZÓWKA: *Konstytucja RP. Komentarz*. Red. M. SAFIAN, L. BOSEK. Warszawa 2016 (wydanie online Systemu Informacji Prawnej Legalis, komentarz do art. 53, nb. 34).

15. Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 13),

Według regulacji zawartych w tych aktach przewiduje się, że dany związek wyznaniowy lub kościół rządzi się w swych sprawach wewnętrznych własnym prawem, swobodnie wykonuje władzę duchowną i jurysdykcyjną oraz zarządza własnymi sprawami. Niektóre z tych aktów wprowadzają też wymogi podmiotowe dla osób chcących być członkiem danego kościoła lub związku, wskazując, że prawo zrzeszenia się przysługuje osobom danego wyznania oraz zamieszkującym lub przebywającym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, które to wymogi wydają się najzupełniej zrozumiałe. Natomiast ostatni z powołanych uprzednio aktów prawnych, tj. ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w RP, wprowadza jeszcze dodatkowy wymóg dla osób chcących należeć do gminy żydowskiej, a mianowicie wymóg posiadania obywatelstwa polskiego. Jest to rozwiązanie o tyle zaskakujące, że żaden inny akt prawny regulujący stosunek Państwa Polskiego do poszczególnych kościołów lub związków wyznaniowych takiego wymogu nie zawiera.

Należałoby się zatem zastanowić nad zasadnością tego warunku. Obywatelstwo danego państwa stanowi podstawę, na której opierają się prawa i obowiązki w relacjach jednostka — państwo. Z więzi obywatelstwa wynika poddanie jednostki prawu danego państwa, co oznacza zarówno konieczność wypełniania obowiązków przewidzianych prawem, jak i możliwość powoływania się na uprawnienia płynące z przepisów. Na gruncie ustawodawstwa polskiego można także wymienić liczne uprawnienia, które zależą od posiadania obywatelstwa polskiego, w szczególności istnieje wiele regulacji prawnych dotyczących wykonywania określonych zawodów, których warunkiem koniecznym jest posiadanie obywatelstwa polskiego. Dla przykładu można wskazać, że obywatelstwa polskiego wymagają takie zawody, jak: inspektor transportu drogowego³, inspektor kontroli ZUS⁴, inspektor kontroli skarbowej⁵, strażnik gminny⁶, komornik sądowy⁷, zawodowy kurator sądowy⁸. Obywatelstwo polskie konieczne jest również dla pełnienia obowiązków członka Komisji Egzaminacyjnej Biegłych Rewiden-

³ Por. art. 76 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o transporcie drogowym (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1907).

⁴ Por. art. 93 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 963).

⁵ Por. art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 720).

⁶ Por. art. 24 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o strażach gminnych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 706).

⁷ Por. art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1138).

⁸ Por. art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (t.j. Dz.U. z 2014 r. poz. 795).

tów⁹, Prezesa i zastępcy Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego¹⁰, sędziego oraz ławnika¹¹.

Wprowadzenie wymogu posiadania obywatelstwa polskiego we wskazanych przypadkach wydaje się uzasadnione szczególnymi uprawnieniami, w które wyposażeni są wymienieni przedstawiciele zawodów i piastuni stanowisk, a także ich rola w systemie społeczno-gospodarczym państwa. Natomiast zupełnie inaczej należy ocenić wprowadzenie wymogu posiadania obywatelstwa polskiego wobec osób, które chcą jedynie przynależać do określonej społeczności religijnej, w tym wypadku gminy żydowskiej. Wprowadzenie warunku posiadania obywatelstwa polskiego przez członków nie tylko gminy żydowskiej, ale także jakiegokolwiek innego związku wyznaniowego lub kościoła pozostaje w jawnej sprzeczności z brzmieniem art. 53 Konstytucji RP, która przyznając wolność sumienia i religii, posługuje się sformułowaniem „każdemu”.

Na przywołaną niezgodność zwrócił uwagę Sąd Okręgowy w Krakowie, który rozpoznając żądanie dotyczące nakazania gminie wyznania żydowskiego przyjęcia w poczet członków osoby nieposiadającej obywatelstwa polskiego¹², wystąpił do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym, czy art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim uniemożliwia pełnoletnim osobom wyznania mojżeszowego, zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej, lecz nieposiadającym obywatelstwa polskiego, przyjęcie w poczet członków gminy wyznaniowej żydowskiej, jest zgodny z art. 32 ust. 1 i art. 53 ust. 1 i 2 Konstytucji. W uzasadnieniu tego orzeczenia sąd krakowski wskazał, że wobec brzmienia analizowanego przepisu osoba wyznania mojżeszowego znajduje się w sytuacji mniej korzystnej niż osoby innych wyznań zamieszkujących i praktykujących w Polsce, co narusza art. 32 Konstytucji RP, który wprowadza jedną z wiodących zasad całego porządku prawnego Polski¹³, tj. zasadę równości. Zdaniem orzekającego sądu wyznawcy wszystkich religii powinni być traktowani równo, według tej samej miary, bez podstaw do różnicowania tych podmiotów, natomiast przepis art. 2 ustawy o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej ma charakter

⁹ Por. art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 1000).

¹⁰ Por. art. 59 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 277).

¹¹ Por. art. 61 § 1 pkt 1 oraz 158 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 2062).

¹² Postanowienie SO w Krakowie z dnia 17 października 2013 r., sygn. I C 319/13, niepubl.

¹³ P. TULEJA, W. WRÓBEL: *Zasada równości w stanowieniu prawa*. W: *Demokratyczne państwo prawne (aksjologia, struktura, funkcje)*. *Studia i szkice*. Red. H. ROT. Wrocław 1994, s. 139.

odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych (wyznawców religii), przy czym odstępstwo to nie znajduje żadnego racjonalnego uzasadnienia. Dodatkowo Sąd Okręgowy w Krakowie podniósł, że brak obywatelstwa polskiego przez pełnoletnią, praktykującą osobę wyznania mojżeszowego mieszkającą w Polsce narusza bezpośrednio zasadę wolności religii chociażby poprzez ograniczenie możliwości obchodzenia świąt religijnych wspólnie ze współwyznawcami danej religii, w tym przypadku żydowskiej.

W odpowiedzi na zadane pytanie prawne Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku¹⁴, uznając, że pytanie nie spełnia przesłanki wymaganej do przyjęcia go do rozpoznania, a mianowicie nie wykazuje związku przedmiotowego i funkcjonalnego z toczącą się przed Sądem Okręgowym sprawą. Trybunał stanął na stanowisku, że w sprawie zawisłej przed Sądem Okręgowym Krakowie, będący przedmiotem pytania prawnego art. 2 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, nie daje podstawy prawnej do nałożenia na gminę żydowską obowiązku przyjęcia w poczet członków każdego, kto spełnia kryteria wymienione w tym przepisie. Gmina żydowska odrzuciła żądanie przyjęcia danej osoby w poczet swoich członków i uczyniła to nie na podstawie art. 2 omawianej ustawy, lecz na podstawie wewnętrznych przepisów wyznaniowych (które zawierają tożsame zapisy dotyczące wymogu posiadania obywatelstwa¹⁵). W konsekwencji, skoro będący przedmiotem zapytania prawnego do Trybunału przepis jest nieprzydatny dla orzekającego w sprawie sądu, nie ma również podstaw do udzielania odpowiedzi na zadane pytanie prawne¹⁶.

Jednocześnie jednak, pomimo umorzenia postępowania, Trybunał dostrzegł merytoryczną zasadność argumentów podniesionych przez Sąd Okręgowy w Krakowie i postanowił przedstawić Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej uwagi o stwierdzonym uchybieniu w art. 2 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej co do polskiego obywatelstwa jako ustawowego kryterium dopuszczalności członkostwa w gminach wyznaniowych żydowskich. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że usunięcie tego kryterium jest niezbędne do zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej.

¹⁴ Postanowienie TK z dnia 18 lutego 2015 r., P 48/13, OTK Seria A 2015 nr 2, poz. 22

¹⁵ Por. art. 7.1. Prawa wewnętrznego wyznaniowej wspólnoty żydowskiej w Rzeczypospolitej Polskiej — http://www.warszawa.jewish.org.pl/images/Dokumenty/prawo_wewnetrzne_2012.pdf (dostęp: 13.02.2017).

¹⁶ Warto jednak zaznaczyć, że jeden z orzekających w sprawie członków TK zgłosił zdanie odrębne argumentując z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo, że rolą Trybunału Konstytucyjnego nie jest „wskazywanie sądom, które przepisy (normy) winny znaleźć zastosowanie w konkretnej sprawie, a więc mogą być przedmiotem pytania prawnego, a jakie nie” i uznał, że należy przyjmować swego rodzaju domniemania, że jeżeli sąd przedstawia pytanie prawne, to przesłanka, o której mowa w art. 193 *in fine* Konstytucji, jest spełniona.

W dniu 18 czerwca 2014 roku Marszałek Sejmu udzielił Trybunałowi odpowiedzi, w której stwierdził, że podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie usunięcia z art. 2 analizowanej ustawy przesłanki posiadania polskiego obywatelstwa jest niecelowe. Sejm powołując się na poglądy znawców prawa wyznaniowego i konstytucyjnego¹⁷, stanął na stanowisku, że określanie trybu i przesłanek uzyskania, zawieszenia i utraty członkostwa w związku wyznaniowym jest jednym ze składników autonomii związku wyznaniowego, co oznacza, że źródłem wymogu posiadania obywatelstwa polskiego dla członków gminy żydowskiej nie jest ustawa, lecz regulacje wewnętrzne związku wyznaniowego. Ustawa ma charakter wtórny wobec prawa wyznaniowego i tylko powtarza jego zapisy, zatem nawet uchylene kwestionowane zapisu z art. 2 ustawy nie spowoduje zniesienia obowiązku posiadania obywatelstwa polskiego przez członków gminy żydowskiej. Wskazano także, że wobec brzmienia art. 25 ust. 5 Konstytucji RP Sejm nie może samoistnie dokonać zmiany omawianej ustawy. W aktualnym stanie prawnym stosunki między Rzeczpospolitą Polską a kościołami lub związkami wyznaniowych reguluje ustawa uchwalona na podstawie umowy zawartej przez Radę Ministrów z właściwymi przedstawicielami kościoła lub związku wyznaniowego. Przyjmując, że wola tych przedstawicieli powinna być bezwzględnie brana pod uwagę w treści zawieranych umów¹⁸, Sejm stwierdził, że kwestia zrezygnowania z wymogu obywatelstwa zależy tylko i wyłącznie od samej gminy żydowskiej. Jednocześnie Sejm wskazał, że nie ma żadnych danych, które wskazywałyby na to, że gmina żydowska dąży do zmiany obecnie obowiązującego uregulowania.

Nie kwestionując ogromnego znaczenia wewnętrznego prawa wyznaniowego, którego zasady odgrywają istotną rolę dla wiernych skupionych w związkach religijnych, a także mając na względzie znaczenie autonomii oraz wzajemnej niezależności państwa i związku religijnego¹⁹, trzeba jednak stanowczo opowiedzieć się za potrzebą zmiany art. 2 ustawy o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w RP. Okoliczność, że ograniczenia w dostępie do członkostwa w gminie żydowskiej powieła również wewnętrzne prawo wyznaniowe danej gminy nie może stanowić usprawiedliwienia dla niekonstytucyjnych zapisów prawa powszechnego. To polski ustawodawca odpowiada za ja-

¹⁷ A. MEZGLEWSKI, H. MISZTAŁ, P. STANISZ: *Prawo wyznaniowe*. Warszawa 2011, s. 81; L. GARLICKI w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Red. L. GARLICKI. T. 5. Warszawa 2007, komentarz do art. 25, s. 18; J. MATWIEJUK: *Pozycja prawna gmin wyznaniowych żydowskich w świetle ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej*. „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2011, T. 5, s. 37; T.J. ZIELIŃSKI: *Prawo wewnętrzne gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce a normy ustawowe*. „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2011, T. 14, s. 27.

¹⁸ Tak T.J. ZIELIŃSKI: *Ustawa o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce. Komentarz*. Red. A. CZOHARA, T.J. ZIELIŃSKI. Warszawa 2012, s. 45.

¹⁹ M. OLSZÓWKA w: *Konstytucja RP. Komentarz*. Red. M. SAFJAN, L. BOSEK. Warszawa 2016 (wydanie online Systemu Informacji Prawnej Legalis, komentarz do art. 53, nb. 34).

kość polskiego prawa powszechnego i jeżeli ta jakość odbiega od standardów konstytucyjnych, należy dokonać stosownych zmian. Nie ma żadnych podstaw, aby uchylać się od tego obowiązku, powołując się na zbieżność postanowień wadliwej ustawy z zapisami prawa wewnętrznego. Fakt zaś, że prawo powszechne w tym wypadku ma uwzględniać stanowisko związku wyznaniowego lub kościoła (na podstawie art. 25 ust. 5 Konstytucji RP), może być tylko przyczynkiem do zwrócenia uwagi danej społeczności religijnej na problematyczność omawianych zapisów. Nawet gdyby przedstawiciele gminy żydowskiej w trakcie zawierania umowy z Radą Ministrów co do treści analizowanej ustawy stanęli na stanowisku, że chcą utrzymać wymóg obywatelstwa polskiego dla swoich członków, zdaniem autorki, Sejm i tak byłby w pełni upoważniony, a nawet zobowiązany do usunięcia niekonstytucyjnego zapisu.

Bardzo dosadne, ale niepozbawione racji są wypowiedzi, które wskazują na to, że omawiany zapis ustawy religijnej można uznać za mający wymowę ksenofobiczną, a jego wprowadzenie mogło być związane z antysemickimi stereotypami²⁰. Mając na względzie współczesne zasady demokratycznego państwa prawa, należy przyjąć, że zapewnienie wyznawcom judaizmu możliwości pełnego urzeczywistnienia wolności sumienia i wyznania jest nie tylko nakazem politycznego rozsądku, ale przede wszystkim miarą urzeczywistnienia norm konstytucyjnych²¹.

Równie krytycznie należy ocenić wymóg posiadania obywatelstwa polskiego dla osoby chcącej piastować godności i urzędy związane z daną religią lub wyznaniem. Wymóg taki dotyczy:

- osób, które chcą piastować stanowiska i urzędy duchowne, jak też korzystać z czynnego i biernego prawa wyborczego w karaimskich gminach wyznaniowych (art. 16 ustawy o stosunku Państwa do Karaïmskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej),
- osób, które chcą piastować stanowiska i urzędy zarówno duchowne, jak i świeckie oraz korzystać z biernego i czynnego prawa wyborczego w Muzułmańskim Związku Religijnym w Rzeczypospolitej Polskiej (art. 23 ustawy z dnia 21 kwietnia 1936 r. o stosunku Państwa do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej),
- osób chcących być członkami Naczelnej Rady Staroobrzędowców (art. 5 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 r. o stosunku Państwa do Wschodniego Kościoła Staroobrzędowego).

W okresie międzywojennym wymóg posiadania obywatelstwa polskiego znajdował pewne uzasadnienie w pełnieniu przez duchownych uznanych przez państwo związków wyznaniowych zadań funkcjonariuszy publicznych,

²⁰ P. BORECKI: *Status prawny wyznawców judaizmu w Polsce*. „Państwo i Prawo” 2010, nr 9, s. 47

²¹ *Ibidem*, s. 56.

na przykład w dziedzinie prowadzenia ksiąg stanu cywilnego i sporządzania stosownych aktów²². Współcześnie jednak wydaje się, że brak uzasadnienia do utrzymywania tego wymogu. Ograniczenie uprawnień osób nieposiadających obywatelstwa polskiego w zakresie pełnienia określonych funkcji i godności religijnych, a także uprawnień związanych z prawem wyborczym może być ocenione jako sprzeczne z zakazem dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny, o którym mowa w art. 32 ust. 2 Konstytucji RP, a także jako sprzeczne z zasadą równouprawnienia kościołów i innych związków wyznaniowych (art. 25 ust. 1 Konstytucji RP).

* * *

Reasumując niniejsze rozważania, należy stanąć na stanowisku, że zapisy art. 2 ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej poprzez wprowadzenie wymogu posiadania obywatelstwa polskiego dla członków gminy żydowskiej naruszają zasadę wolności sumienia i religii w odniesieniu do społeczności wyznania mojżeszowego. Zapis ten powinien zostać z komentowanej ustawy usunięty bez względu na to, że wewnętrzne prawo wyznaniowe gminy żydowskiej również taki wymóg zawiera.

Trzeba się całkowicie zgodzić z Pawłem Boreckim, który zauważa, że ograniczenia ustawowe dotyczące wymogu obywatelstwa nie odpowiadają realiom stosunków społecznych, a ich utrzymanie grozi porażką Polski przed międzynarodowymi organami ochrony wolności i praw człowieka²³. Niewykluczone jest bowiem, że wskazane regulacje polskiego prawa mogą zostać uznane za naruszające art. 9 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 roku²⁴, który stanowi, iż każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania, a prawo to obejmuje wolność uzewnętrzniania indywidualnie lub wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swego wyznania lub przekonań przez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i czynności rytualne.

²² P. BORECKI: *Wolność sumienia i wyznania cudzoziemców w prawie polskim* — <http://laickie.pl/wolnosc-sumienia-i-wyznania-cudzoziemcow-w-prawie-polskim/> (dostęp: 14.02.2017).

²³ Ibidem.

²⁴ Konwencja została przyjęta w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. i weszła w życie z dniem 3 września 1953 r. Polska ratyfikowała Konwencję w dniu 15 grudnia 1992 r., dokument ratyfikacyjny został złożony Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy w dniu 19 stycznia 1993 r. i w tym dniu Konwencja weszła w życie w stosunku do Polski (Dz.U. Nr 61, poz. 284 i 285).

Bibliografia

Wydawnictwa zwarte

GARLICKI L. w: *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej Komentarz*. Red. L. GARLICKI. T. 5. Warszawa 2007.

MEZGLEWSKI A., MISZTAŁ H., STANISZ P.: *Prawo wyznaniowe*. Warszawa 2011.

TULEJA P., WRÓBEL W.: *Zasada równości w stanowieniu prawa*. W: *Demokratyczne państwo prawne (aksjologia, struktura, funkcje)*. *Studia i szkice*. Red. H. ROT. Wrocław 1994.

WIŚNIEWSKI L.: *Wolności i prawa osobiste w Konstytucji RP z 1997 r. i prawie międzynarodowym*. Poznań 1998.

Artykuły w czasopismach naukowych

BORECKI P.: *Status prawny wyznawców judaizmu w Polsce*. „Państwo i Prawo” 2010, nr 9.

MATWIEJUK J.: *Pozycja prawna gmin wyznaniowych żydowskich w świetle ustawy z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej*. „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2011, T. 5.

ZIELIŃSKI T.J.: *Prawo wewnętrzne gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce a normy ustawowe*. „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2011, T. 14.

Źródła internetowe

BORECKI P.: *Wolność sumienia i wyznania cudzoziemców w prawie polskim* — <http://laickie.pl/wolnosc-sumienia-i-wyznania-cudzoziemcow-w-prawie-polskim/> (dostęp: 14.02.2017).

OLSZÓWKA M. w: *Konstytucja RP. Komentarz*. Red. M. SAFJAN, L. BOSEK. Warszawa 2016 (wydanie online: Systemu Informacji Prawnej „Legalis”)

Prawo wewnętrzne wyznaniowej wspólnoty żydowskiej w Rzeczypospolitej Polskiej — http://www.warszawa.jewish.org.pl/images/Dokumenty/prawo_wewnetrzne_2012.pdf (dostęp: 13.02.2017).

Orzecznictwo

Wyrok ETPCz z dnia 16 grudnia 2004 r., numer 39023/97 (sprawa Supreme Holy Council of the Muslim Community przeciwko Bułgarii). Opubl. Legalis.

Postanowienie SO w Krakowie z dnia 17 października 2013 r., sygn. I C 319/13. Niepubl.

Postanowienie TK z dnia 18 lutego 2015 r., P 48/13, OTK Seria A 2015 nr 2, poz. 22.

Adrianna Siostrzonek-Sergiel, dr, absolwentka studiów prawniczych na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Tematem pracy doktorskiej było: „Prawo do

ochrony prywatności pokrzywdzonego w polskim postępowaniu karnym”. Doświadczenie jako prawnik zdobywała od 1996 roku, pracując w kancelariach adwokackich i radcowskich. Od 2003 roku współtworzy jako redaktor merytoryczny System Informacji Prawnej „Legalis”. Od 2006 roku wykładowca akademicki. Pełni również funkcję prodziekana Wydziału Nauk Społecznych w Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej. Autorka publikacji z zakresu prawa karnego, administracyjnego oraz konstytucyjnego, w szczególności dotyczących praw i wolności konstytucyjnych i ich realizacji w różnych gałęziach prawa.